

ГАРАНЦИИ СПРЯМО ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПОСРЕДНИЦИ, ПРИ ИЗВЪРШВАНЕ НА ТЯХНАТА ДЕЙНОСТ НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИЯ ПАЗАР

ас. Милен Атанасов

Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов

GUARANTEES TO INSURANCE INTERMEDIARIES IN CARRYING OUT THEIR ACTIVITIES IN THE INSURANCE MARKET

Assist. Prof. Milen Atanasov

D. A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov

Анотация: *Нарастващата глобализация по отношение на застрахователните процеси все повече увеличава необходимостта от използването на посреднически услуги в сферата на застраховането. В тази връзка от изключително важно значение са законоустановените гаранции спрямо дейността на застрахователните посредници, една от които е поддържането на задължителна застраховка „Професионална отговорност“. Чрез тях се осигурява защита както на интересите на отделните застрахователи, така и на самите потребители на застрахователни услуги.*

Ключови думи: *застрахователен брокер; застрахователен агент; застраховка; застрахователна премия; клиентска сметка; професионална отговорност*

Abstract: *Globalization in terms of insurance processes increases the need for using intermediary services in insurance market. In this regard the statutory guarantees against the activities of insurance intermediaries are crucial, one of which is the maintenance of the compulsory insurance "Third Party of Liability". They are used to protect both the interests of individual insurers, and also the interests of consumers of insurance services.*

Key words: *insurance broker; insurance agent; insurance; insurance premium; client account; professional liability*

В съвременните динамични отношения между потребителите на застрахователни услуги и голямото разнообразие от родни и чуждестранни застрахователни и пре-застрахователни предприятия, необходимостта от застрахователни посредници е осезателна. Тяхната дейност е от изключително важно значение за формирането и за непрекъснатото развитие на застрахователните процеси, тъй като именно **застрахователните брокери (ЗБ)** и **застрахователните агенти (ЗА)** са основният свързващ елемент между застрахователите и застрахованите лица. В тази връзка спецификата при пласмента на застрахователния продукт не зависи толкова от цената и пазарната политика, а от добрата комуникация и професионалния подход при посредническите услуги.

Застрахователният посредник, чрез своята убедителност, професионален опит и компетентна помощ се явява основна фигура при мотивацията на клиентите и при формирането на застрахователните интереси при потребяването на застрахователната защита.[1]

За да могат застрахователните брокери и застрахователните агенти безпрепятствено да извършват застрахователно посредничество както на нашия, така и на международния застрахователен пазар, нормативно спрямо тях са предвидени някои гаранции. По този начин застрахователните посредници ще имат възможността да обезпечат и компенсират всяка от страните по едно застрахователно правоотношение, при евентуално причинени и констатирани вреди.

По своята същност ЗБ и ЗА не са нито застрахователни дружества, нито застраховани субекти. Като *трети независими лица те трябва да гарантират изпълнението на своите задължения както към потребителите на застрахователни услуги, така и към дадения застраховател или презастраховател*. Твърде рисковано би било например, ако по отношение на търговското дружество на ЗБ, когато той е юридическо лице, започне производство по несъстоятелност, след което се пристъпи към ликвидация на съответния търговско-правен субект. При това положение той не би могъл да изпълни своите финансови задължения, предвидени в договорните отношения с лицата, между които посредници. Същите неблагоприятни последици ще са налице и при застрахователен посредник едноличен търговец, когато независимо въз основа на кое основание, предвидено в чл. 60а от Търговския закон е прекратена неговата дейност. Неизпълнението на финансовите задължения на застрахователните посредници могат да имат изключително неблагоприятни последици и за другите правни субекти. Така например, когато ЗБ не прехвърли предвидените на застрахователя застрахователни премии, когато те са в особено голям размер, това обстоятелство може да доведе до изпадането на застрахователното акционерно дружество или на взаимозастрахователната кооперация в неплатежоспособност. Именно, за да не бъде позволявано предизвикването и настъпването на подобни негативни последици на различните правни субекти на българския и международния застрахователен пазар, спрямо ЗБ и ЗА са предвидени специални гаранции, чрез които да се осигури безпроблемно реализиране на застрахователните отношения.

Тези финансови гаранции са в съответствие с изискванията на европейската Директива за застрахователното посредничество и на Кодекса за застраховането (КЗ) – чл. 155.

Според съответната разпоредба ЗБ трябва да гарантира изпълнението на задълженията си да прехвърли платена на него застрахователна премия, предназначена за застрахователя, или да прехвърли на потребителя на застрахователни услуги, платено от застрахователя застрахователно обезщетение или парична сума, по един от следните начини:

- като поддържа постоянно собствени средства в размер 4 на сто от общия размер на застрахователните премии по застрахователни и/или презастрахователни договори, които са сключени с неговото посредничество през предходната финансова година, но не по-малко от 30 000 лв., или
- като създаде специална клиентска сметка, по която да се превеждат застрахователните премии (за застрахователя) и застрахователните обезщетения или парични суми (за потребителя на застрахователни услуги). Нов момент е, че тези парични средства не се считат за част от имуществото на ЗБ, не подлежат на запориране и не влизат в масата на несъстоятелността при откриване на производство по несъстоятелност спрямо ЗБ.

Когато ЗБ не е създал условия за гарантиране изпълнението на задълженията си по горепосочените начини, паричните средства, които са му били платени от потребителите на застрахователни услуги, се смятат за изплатени на застрахователя, а паричните средства, платени на ЗБ от застрахователя, не се смятат за изплатени на потребителя на застрахователни услуги, докато последният не ги получи. Това условие за па-

ричните средства, обаче, се счита за изпълнено, ако те са изплатени на ЗБ от застрахователя по изричното упълномощаване за това, дадено от потребителя на застрахователната услуга с пълномощно с нотариална заверка на подписа.

Съгласно КЗ, ЗБ уведомява заместник-председателя на Комисията за финансов надзор (КФН) кой от начините за гарантиране изпълнението на задълженията (чрез собствени средства или чрез специална клиентска сметка) ще прилага в своята дейност, за неговата последваща промяна, както и за начина, по който ще се гарантират правата на потребителите в процеса на промяна на този начин. Предвидено е, заместник-председателят да може да дава допълнителни предписания за защита на интересите на потребителите при преминаване от един начин за финансово гарантиране изпълнението на задълженията към друг.

Същите финансови гаранции нормативно са предвидени и по отношение на ЗА. Разликата спрямо ЗБ произтича от обвързания характер на агента със своя застраховател. В тази връзка ЗА уведомява не заместник-председателя на КФН, а именно застрахователя, с който се намира в договорни отношения коя от двете форми за гарантиране изпълнението на финансовите си задължения е избрал.

Кодекса за застраховането предвижда едно изключение по отношение на ЗА – физическо лице. При наличието на декларация от страна на застрахователят, с която заявява, че носи пълна финансова отговорност за действията на застрахователния си агент, последният може да бъде освободен от изискването да осигури една от двете финансови гаранции, извършвайки посредническа дейност – чл. 167, ал. 6 от КЗ. Законът отива дори още по далече, като предвижда още една законово установена възможност не само за физически лица, но и за юридически лица ЗА да не поддържат някоя от съответните финансови гаранции. Това е възможно отново по инициатива на застрахователя, който може да упълномощи ЗА да оперира с негова сметка, по която да се превеждат застрахователните премии, предназначени за застрахователя, както и застрахователните обезщетения или парични суми, които са предназначени за потребителите на застрахователни услуги. – чл. 167, ал. 7 от КЗ.

Друга законово установена гаранция е предвидената в КЗ застраховка „Професионална отговорност“ – чл. 156, ал. 1 и 2; чл. 167, ал. 2, 3 и 4 от КЗ. Тази нормативна уредба в нашето законодателство, подобно на много други в сферата на застрахователното и презастрахователното посредничество е възимствана почти изцяло от втората европейска Директива за застрахователното посредничество – 2002/92/ЕС от 9 декември 2002 г. и по-специално в чл. 4 от нея, (тъй като в първата европейска Директива на европейската общност за застрахователните посредници 77/92/ЕИО от 13.12.1976 г., наред с липсата на задължението за поддържането на такава застраховка „Професионална отговорност от застрахователните посредници, липсват и редица други съвременни изисквания спрямо тях, които са част от действащата европейска нормативна уредба в тази сфера.) Според конкретната правна норма, визирана в чл. 4 от втората директива, всеки застрахователен или презастрахователен посредник е длъжен да притежава застраховка „Професионална отговорност“, която да действа на територията на цялата европейска общност. Директивата отива и по – далеч, като позволява чрез диспозитивна правна норма даденият посредник да избере и някаква друга съпоставима гаранция срещу отговорност, която да покрива причинените от него вреди. Това е една от съществените разлики с нашето законодателство, поради това, че в КЗ изрично освен визираната застраховка „Професионална отговорност“ не се предвиждат други алтернативни гаранционни способи спрямо застрахователните посредници, при извършени от тях нарушения.

В КЗ с императивна правна норма е постановено, че застраховката „Професионална отговорност“ за ЗБ и ЗА е абсолютно задължителна, за да могат те безпрепятст-

вено да извършват застрахователно посредничество както на българския, така и на европейския застрахователен пазар. Въпреки това сключването на застраховката не е предпоставка за регистрацията на застрахователните посредници, като правопораждащ юридически факт. Така например при ЗБ застраховката „Професионална отговорност“ не е сред изискваните се според чл. 158 от КЗ документи, които е необходимо да бъдат приложени към заявлението за вписване на ЗБ в регистъра на КФН.

Въпреки това според проф. Поля Голева както двете алтернативни финансови гаранции, от които ЗБ трябва да избере една, така също и задължителната застраховка „Професионална отговорност“, следва да бъдат доказани към момента на вписването в публичния регистър на КФН.[2]

Това схващане е продиктувано от съдържанието на чл. 160, ал. 2 от КЗ, според което удостоверението за регистрация, издадено от КФН, се предоставя на ЗБ след като той представи в комисията заверено копие от сключена застраховка „Професионална отговорност“. Поради тази причина независимо, че първоначално в комплекта от документи, съпътстващи заявлението за вписване на ЗБ в регистъра на КФН не се изисква да бъде приложено копие от застраховката, на практика без нея ЗБ не може да получи своето удостоверение за регистрация и съответно по този начин той все още не може да започне да извършва застрахователна посредническа дейност.

По различен начин е положението при ЗА. При него, след регистрацията му, за да получи издаденото удостоверение за легитимация от съответния застраховател по образец, определен от заместник-председателят на КФН, законът не изисква ЗА да представи заверено копие от сключена застраховка „Професионална отговорност“. В тази връзка е силно озадачаващ и парадоксален фактът, че по отношение на подобна изрично задължителна застраховка спрямо ЗА, КЗ не предвижда каквато и да е било проверка за нейното наличие. Тази проверка не се изисква нито към подаденото заявление за регистрация от застрахователя или лично от ЗА, когато той извършва посредническа дейност за застраховател от друга държава-членка, нито при предоставеното му удостоверение за легитимация. От тук може да се направи изводът, че след регистрацията на ЗА, той може свободно да започне да предоставя посредническите си услуги в сферата на застраховането и презастраховането на българския и европейския застрахователен пазар, без дори КФН да констатира наличието или липсата на задължителната застраховка „Професионална отговорност“.

В това отношение интересно обстоятелство при ЗА представлява едно противоречие в КЗ по отношение на застраховката „Професионална отговорност“. В чл. 167, ал. 2 от КЗ императивно е предвидено задължението на ЗА да поддържа въпросната застраховка, като изрично е подчертано, че тя е задължителна. Въпреки това в чл. 169, ал. 2 от КЗ се допуска възможността за липсата на такава застраховка по отношение на ЗА, като в този случай самият застраховател, който е сключил договор за застрахователно агентство със съответния ЗА, ще носи цялата отговорност за действията на своя застрахователен посредник при предоставянето на посреднически услуги. В допълнение на това изключение е и съдържанието на чл. 167, ал. 4. Според него чрез декларация направена от застрахователя, ЗА може да бъде упълномощен да извършва застрахователно посредничество и без да притежава застраховка „Професионална отговорност“, като отговорността за всички последствия от неговите действия ще бъде изцяло поета от страна на застрахователя. Това освобождаване от отговорност се отнася и за пряко ангажираните с извършването на застрахователно посредничество служителите на ЗА, когато той е юридическо лице, при наличието отново на декларация от страна на застрахователя. По този начин и за тях не е необходимо да сключват и поддържат застраховка „Професионална отговорност“.

За разлика от ЗА при ЗБ не е предвидена възможността неговата отговорност за причинени вреди при извършването на застрахователно посредничество да бъде да сметка на застрахователя. КЗ не освобождава при никакви обстоятелства от задължението ЗБ да притежава такава застраховка.

Смятам, че допускането на подобно нормативно противоречие при ЗА може да доведе до настъпването на неблагоприятни последици както за застрахователите и застрахователните агенти, но така също и за потребителите на застрахователни услуги. Така например ако застрахователят, с който ЗА има сключен договор за застрахователно агентство изпадне в несъстоятелност и в следствие се пристъпи към ликвидация на неговото предприятие, предварително направената от него декларация ще доведе до загуби на застрахованите лица. Това ще бъде така, тъй като със въпросната декларация застрахователят първоначално е заявил, че ще покрие евентуално причинените от ЗА вреди, но поради несъстоятелността на застрахователя, както и поради липсата на застраховка „Професионална отговорност“ при ЗА, има опасност тези вреди да не могат да бъдат покрити от нито един от двамата.

Съществува и вариант, при който ЗА, нямаш необходимата застраховка, без да е наясно може да сключи договор с фиктивен, реално несъществуващ застраховател, който чрез съответната декларация ще въведе в заблуждение трети лица, които могат също да понесат сериозни загуби, ако бъдат причинени вреди от виновно действие или бездействие на ЗА.

Никъде в закона не е упоменато също и в какъв срок след успешната регистрация на ЗБ в КФН., застрахователният посредник е длъжен да сключи застраховка „Професионална отговорност“. Считам, че с цел да бъдат избегнати евентуални неблагоприятни последици от липсата на ненавременен наличната застраховка, в КЗ е необходимо да бъде предвиден такъв определен законоустановен срок.

След като застраховката е необходимо да бъде поддържана постоянно, докато трае регистрацията на застрахователните посредници в регистъра към КФН, би следвало да бъде дадена яснота по още един пункт. Законодателно не е упоменат за какъв период от време трае първоначално направената застраховка „Професионална отговорност“.

Смятам, че с оглед на по-добрата нормативна регулация и яснота относно изискванията и редът, които следва да бъдат изпълнявани от застрахователния посредник, за да бъде поддържана от него една постоянна и изрядна регистрация, отговаряща на законоустановения ред, в КЗ би трябвало да бъде уточнен такъв срок на действие. Информация от подобно естество би била полезна и за всяко заинтересувано лице, което възнамерява по процесуален ред да оспори легитимността на конкретен застрахователен посредник.

Застраховката „Професионална отговорност“ покрива отговорности за вреди, които са настъпили на територията на държава членка, при предоставянето на посреднически услуги от ЗБ или ЗА в областта на застраховането или презастраховането. По този начин застрахователен посредник, регистриран в рамките на Европейския съюз, не може да използва тази застраховка, за да извършва посредническа дейност извън европейското икономическо пространство.

Подобно на Директивата, КЗ визира, че вредите, причинени от застрахователния посредник, могат да са в следствие на негово виновно действие, но и на бездействие. Тук може да се постави въпросът, че застраховката следва да покрива и случаите при които застрахователният посредник е действал при непредпазливост – (чл. 11, ал.3 от Наказателния кодекс) по време на подготовката и подпомагането при реализирането на застрахователното правоотношение. Едната възможност е да е налице несъзнатата непредпазливост, при която посредникът не е предвиждал настъпването на

общественоопасните последици, но въпреки това е бил длъжен и е могъл да ги предвиди. Вторият вариант е когато застрахователният посредник е действал при съзната непредпазливост. Тогава той е предвиждал ясно съответните вредоносни последици по застрахователното правоотношение и е мислил да ги предотврати, но въпреки това поради проявена самонадеяност и подценяване на ситуацията, не е успял.

При застраховката „Професионална отговорност“, минималната застрахователна сума е 2 000 000 лв. за всяко застрахователно събитие и 3 000 000 лв. за всички застрахователни събития за една година.

След като според съдържанието на чл. 156, ал. 1 от КЗ, императивно е заложено изискването ЗБ да притежава и постоянно да поддържа задължителната застраховка „Професионална отговорност“, в закона не става ясно какви би следвало да са последиците за ЗБ, при положение, че в определен момент докато трае неговата регистрация и докато той извършва посредническа дейност, КФН установи, че въпросният застрахователен посредник е без необходимата застраховка. При това положение на ЗБ би трябвало да бъде санкциониран по съответен ред от КФН.

Считам за уместно необходимостта от предприемане на адекватни и навременни мерки срещу подобни умишлени незачитания на императивни разпоредби на закона от страна на ЗБ. В тази връзка при ясното констатиране на системни нарушения, свързани с липсата на задължителната застраховка „Професионална отговорност“ при ЗБ, следва да се направи добавка в КЗ, съобразно която, това обстоятелство е необходимо да бъде включено като отделно основание в чл. 163, ал. 1 от КЗ за заличаване на ЗБ от регистъра към КФН и отнемане на удостоверението му за регистрация. Тази мярка ще има функцията на превенция спрямо застрахованите лица. Чрез нея потребителите на застрахователни услуги както на родния, така и на европейския застрахователен пазар ще бъдат предпазени от причиняването на вреди и понасянето на загуби от посредническите услуги на ЗБ, които не спазват и не отговарят на изискванията на българското законодателство.

Малко по-различно би следвало да бъде положението при ЗА. Ако се направи предложение за обогатяване на чл. 172, ал. 1 от КЗ, по такъв начин, че към визираните основания за заличаване на ЗА от регистъра към КФН, се добави това, отнасящо се до липсата и неподдържането на застраховката „Професионална отговорност“, от правна гледна точка ситуацията ще е различна от тази при ЗБ. Това е така, тъй като съдържанието на чл. 167, ал. 4 и чл. 169, ал. 2 от КЗ позволяват на ЗА да извършва застрахователно посредничество и без да притежава по принцип задължителната застраховка „Професионална отговорност“, като в този случай отговорността за евентуално причинените вреди от предоставянето на посреднически услуги ще бъде поета изцяло от съответния застраховател, при положение, че той предварително е декларирал за това.

Застрахователното посредничество в нашата страна в някои аспекти е необходимо да бъде усъвършенствано и прецизирано. В тази насока е добре да се наблюдават редица чуждестранни практики. От съществено значение би било нашия застрахователен пазар в сферата на посредническите услуги да е ориентиран към доближаване до европейските стандарти. Въпреки това задължително трябва да се отчетат и запазят и местните му характеристики.[3]

По този начин пред застрахователните посредници ще се откриват все повече нови възможности и перспективи в рамките на европейското икономическо пространство. Все повече брокерски къщи разширяват своята дейност и предлагат услугите си извън територията на собствената си страна. Това е предпоставка за повишаване качеството на предлаганите посреднически услуги и стимулиране на конкуренцията.[4]

Особеностите, характерните черти и темповете на развитие на разнообразните национални, регионални и международни застрахователни пазари, оказват силно влияние върху формирането и усъвършенстването на застрахователното и презастрахователното посредничество в отделните застрахователни сектори. Индивидуалния подход, чрез който застрахователните предприятия структурират и организират своята дейност, както и начинът по който те предлагат своите застрахователни продукти, определят интереса на потребителите на застрахователни услуги. Именно този интерес е ключов за утвърждаването и определянето на застрахователното посредничество като един от съществените фактори при сключването и регулирането на застрахователните правоотношения и неизменна част от глобалните застрахователни процеси.

Литература:

1. Илиев, Б., Мишева, И., Застрахователен пазар, Свищов, 2005 г., с. 148
2. Голева, П., Застрахователно право, София, 2012 г., с. 55
3. Драганов, Хр., Застраховане, София, 2001 г., с. 103
4. Илиев, Б., Ерусалимов, Р., Международно застраховане, В. Търново, 2012 г., с. 41
5. Кодекс за застраховането
6. Втора европейска директива за застрахователното посредничество – 2002/92/ЕС от 9 декември 2002 г.